

Verslag webinar Natuerlijk Fryslân 2050, 16 febr 2022

Om klokslag 20.00 opent Jur Teders, voorzitter van de Ledencommissie Fryslân, de bijeenkomst. Terwijl het buiten stevig waait, druppelen de laatste gasten binnen via de digitale snelweg. We staan in Nederland en ook in Fryslân voor grote opgaven die we samen en in samenhang moeten aanpakken. De toekomstvisie die vanavond centraal staat, is van de gezamenlijk natuurorganisaties en is bedoeld als startpunt voor het gesprek met elkaar en de omgeving.

Toewerken naar robuuste systemen

Allereerst zet Eddy Wijmenga van ecologisch bureau A&W de opgaven en uitgangspunten van de visie uiteen. Daarna licht Peter de Ruyter, landschapsarchitect, de kaartbeelden toe.

We staan voor grote opgaven op het gebied van klimaat, biodiversiteit en daarmee samenhangende opgaven t.a.v. stikstof, bodem, landschap en water. We gaan in deze visie uit van de natuurlijke processen. Bodem, water en landschap vormen de basis. We werken toe naar robuuste systemen. De mensen en de cultuurhistorie zijn daar nadrukkelijk onderdeel van. Een breed gevoel van urgentie is noodzakelijk. Een perspectief voor de toekomst betekent beginnen met handelen nu. Keuzes maken. We hanteren 6 uitgangspunten.

1. We volgen natuurlijke processen met dynamiek en successie. Bodem, water en luchtkwaliteit zijn essentieel.
2. We zoeken naar robuuste watersystemen met bovenstrooms vasthouden en vertragen van afvoer. Niet alleen in natuurgebieden maar ook in dorpen en steden.
3. Een dynamischer, dus natuurlijk fluctuerend waterpeil is essentieel. We volgen hierbij de seizoenen.
4. De natuurgebieden zijn parels van biodiversiteit die we moeten koesteren en vooral ook verbinden met elkaar.
5. Rust en ruimte zijn belangrijk voor de mensen en voor de natuur. Er is aandacht voor mogelijkheden om te ontspannen en voor natuur om te gedijen.
6. We kijken naar stad en platteland, natuur is overal. En het gaat om boeren, burgers en buitenlui.

Als we kijken naar een dwarsdoorsnede van Fryslân van Noordwest naar Zuidoost en de situatie van nu vergelijken met het verleden, zijn er essentiële processen omgekeerd. Aanslibbing en zout water vanuit het westen en noorden komen niet meer tot aan de veengebieden. Er zijn harde grenzen van waterkeringen. En het zoete water wordt niet meer als een spons opgenomen in de zand- en hoogveengebieden in het oosten, maar versneld afgevoerd. Om robuuste systemen te creëren, zoeken we naar mogelijkheden voor meer en zachtere overgangen aan de kust, water vasthouden in de zand- en veengebieden en meer dynamiek in de deelsystemen van onze provincie. Water en bodem zijn dragers van onze landschappen.

De vijf verschillende cultuurlandschappen van Fryslân

Peter neemt vervolgens de toekomstvisie voor de vijf verschillende landschappen van Fryslân met ons door. Onze provincie is zeer rijk aan landschappen. We hebben zand-, veen- en kleibodems. De invloed van de mens en de cultuurhistorie op onze landschappen is bij de visie betrokken. We kijken naar het totale watersysteem en zoeken naar koppelkansen tussen de verschillende opgaven. En we hebben gekeken naar de kansen voor medebewoners van onze landschappen, zoals de grutto, de argusvlinder en de otter, de meervleermuis, de dotterbloem en de bostulp.

In het Zuidoostelijk deel kun je denken aan het herstellen van de sponswerking door water meer vast te houden. Dit komt ten goede aan het hoogveen en aan de landbouw aldaar. In de drogere zomers, die we meer hebben door klimaatverandering, heeft ook de landbouw water nodig. Nu wordt er in drogere tijden gebiedsvreemd water vanuit het IJsselmeer naartoe gepompt. Dat hoeft dan niet.

In de randzone van het veengebied in het lage midden kun je water dat geleidelijk van de zandgronden afstroomt, vasthouden in de diepere veenpolders. En in het hele gebied kun je het waterpeil meer met de seizoenen laten fluctueren. Dit gaat veenoxidatie en bodemdaling tegen.

In het Noordoosten is een prachtig kleinschalig landschap waar al landbouw bedreven wordt die veel meer de natuur volgt en mogelijk maakt. Het gebied kent vele gradiënten. Ook hier kun je het

watersysteem meer benutten, bijvoorbeeld met een estuariene overgang in het Lauwersmeergebied. En behoud en uitbreiding van begroeiing in boomwallen biedt kansen voor vogels en vleermuizen. Het Zuidwesten en langs de IJsselmeerkust zijn bij uitstek de plek voor de grote robuuste weidevogelgebieden. In het gebied bieden slootkanten en het oude systeem van greppeltjesland veel kansen voor microreliëf en dus voor insecten. De kustzone kan meer zachtere overgangen krijgen met rietmoerassen.

In de Noordelijke kleischil is heel veel cultuurhistorie met o.a. de stinzenflora. Zaken om te behouden. Het is ook een belangrijk landbouwgebied met een flinke wateropgave om de verzilting tegen te gaan. Dus hiervoor geldt de opgave: water vasthouden waar het kan. Een netwerk van sloten is daarvoor een mooi hulpmiddel. Akkerranden kunnen meer plaats bieden aan klaproos en argusvlinders. Buitendijks is het Noorderleegh een mooi voorbeeld voor kansen met opslibbing. Dijken kunnen brede groene bloemrijke zones zijn.

Dit geheel van landschappen en kansen is samengebracht in de toekomstvisie van Natuurmonumenten, It Fryske Gea, Staatsbosbeheer en de Friese Milieufederatie. Het schetst een perspectief en de samenhang. Samengevat: het biedt een uitdaging voor gesprek met anderen, en vooral om aan de slag te gaan met elkaar. De voorzitter geeft de volgende twee sprekers alvast volgende de vraag mee: wie heeft de regie van het proces?

Provinciaal en landelijk beleid

Erik Bethlehem en Arjen Kok van Natuurmonumenten geven vervolgens een toelichting op wat het landelijk en provinciaal beleid te bieden hebben voor Natuurlijk Fryslân en wat er al in verschillende gebieden gebeurt.

In het regeerakkoord staan verschillende van de grote opgaves die hiervoor genoemd zijn (klimaat, water, biodiversiteit, stikstof), ook benoemd. En er zijn flinke sommen geld voor uitgetrokken. Dat biedt perspectief. Op provinciaal niveau is onze visie als basis genomen voor het Herstelplan Biodiversiteit van de provincie. Het Wetterskip is bezig met een nieuw Waterbeheerprogramma. Het Aanvalsplan Grutto is al deels in uitvoering. En zo zijn er meer programma's en projecten op deelterreinen. Op gebiedsniveau gaan de natuurorganisaties in gesprek met de andere actoren in en rond die gebieden. We staan allemaal voor keuzes. We gaan uit van de landschappen die onze provincie rijk is en de kwaliteiten ervan willen we versterken. We kiezen voor een integrale benadering van de opgaven, waarbij water en bodem fundament vormen.

Betekenis voor Friese gebieden van Natuurmonumenten

Voor het Fochteloërveen betekent dit vooral aandacht voor de opgave van water vasthouden. Het grote kadeherstelplan is hier de vertaling van. Gelukkig is daar nu geld voor beschikbaar. We verbinden dit ook aan de opgaven en koppelkansen voor het gebied van Tjonger, Linde en Koningsdiep. We maken verbindingen met de bossenstrategie en met de landbouwopgaven in het omringende gebied.

Voor de Greidhoeke is het Aanvalsplan Grutto de leidraad. Hier liggen veel kansen om samen met de boeren in dit gebied nieuwe verdienmodellen te ontwikkelen. In en rond de Lionserpolder, Skrins en Skrok zijn we bezig met gesprekken met de andere actoren: een gebiedsproces.

Op Schiermonnikoog zijn de boeren al verder in het aanpakken van de stikstofopgave. Voor Natuurmonumenten belangrijk vanwege de effecten van de stikstofuitstoot op de duinflora. Het was een lang proces, maar de eerste stappen zijn gezet in het verminderen van de aantallen stuks vee en het verwerken van de melk tot eilandkaas. Dit betekent ook het verminderen van transport naar en van het eiland van voer en melk. Samenwerking van vele partijen maakt dit nu mogelijk.

Dromen, vragen, zorgen

Na al deze informatie komen de zorgen en dromen en wensen van de deelnemers op tafel. Hebben we niet een andere strategie met steviger acties nodig? De landbouw moet veranderen. Holwerd aan zee is een prachtig voorbeeld van zachtere overgangen en koppeling met toerisme. In hoeverre is rekening gehouden met de klimaatverandering die er al is? Zoals de opwarming en daardoor de mismatch tussen insecten en jonge vogels. Hoe krijgen we het gesprek op tafels-bij de gemeenten? Biedt de vorming van nieuwe gemeenteraden hiervoor kansen? Wat gaan de natuurorganisaties op dit gebied doen en wat

kunnen we zelf doen?

Een webinar-vorm maakt het mogelijk dat ook mensen van de eilanden gemakkelijk aan dit soort bijeenkomsten kunnen deelnemen. Toch is het ook fijn dat we elkaar binnenkort ook weer live kunnen ontmoeten.

De voorzitter sluit een half uurtje later dan gepland de bijeenkomst. De visie Natuerlijk Fryslân 2050 en dit webinar bieden ons veel inspiratie en gespreksstof. Zegt en zet dit gesprek voort in eigen kring!